ДЗЯРЖАЎНАЯ ЎСТАНОВА АДУКАЦЫІ
«МІНСКІ АБЛАСНЫ ІНСТЫТУТ РАЗВІЦЦЯ АДУКАЦЫІ»

ЦЭНТР МЕДЫЯРЭСУРСАЎ І БІБЛІЯТЭЧНАЙ РАБОТЫ

АСВЕТНІКІ ЗЯМЛІ БЕЛАРУСКАЙ:

З ГІСТОРЫІ КНІГАДРУКАВАННЯ НА БЕЛАРУСІ

ТЭМАТЫЧНЫ БІБЛІЯГРАФІЧНЫ СПІС ДАКУМЕНТАЎ

МІНСК 2017

Гісторыя кнігадрукавання звязана з узнікненнем пісьменнасці і характарам яе далейшага развіцця. Пісьменнасць на беларускіх землях узнікла прыкладна ў X стагоддзі. Самым старажытным помнікам лічыцца надпіс на пячатцы полацкага князя Ізяслава (X ст.), больш познім – Барысавы камяні (XII ст.). Разам з хрысціанствам на тэрыторыі Беларусі ў X стагоддзі з'явіліся рукапісныя кнігі, якія ствараліся пры манастырах і цэрквах, а пазней пры княжацкіх дварах. Найбольш вядомыя рукапісныя кнігі, знойдзеныя на беларускіх землях, – Супрасльскі рукапіс і Тураўскае Евангелле (XI ст.), Полацкае Евангелле (2-я палова XII – пачатак XIII ст.). Кніжная рукапісная культура дасягнула росквіту ў час дзейнасці вядомых асветнікаў XII ст. ***Ефрасінні Полацкай*** *і* ***Кірылы Тураўскага****. Шырокае распаўсюджванне атрымала ў 2-й палове XIV ст. у Вялікім Княстве Літоўскім, калі беларуская мова стала дзяржаўнай.*

Вынаходнікам кнігадрукавання з дапамогай наборнага шрыфту ў Еўропе стаў нямецкі друкар ***Іаган Гутэнберг****, які ў 1457 г. разам з* ***П. Шоферам*** *выдаў у Майнцы «Псалтыр», дзе ўпершыню з'явіліся шматколерныя адбіткі.*

З канца XV ст. еўрапейскія друкаваныя выданні былі вядомы ў Беларусі, дзякуючы шырокім гандлёвым, культурным і палітычным сувязям. Іх завозілі з Польшчы, Усходняй Прусіі, Маскоўскай Русі, Украіны. Аднак відавочнай была патрэба ў стварэнні ўласнага кнігадрукавання.

Беларускае кнігадрукаванне ўзнікла ў 1517 г. і звязана з дзейнасцю ***Францыска Скарыны****. Яго кнігавыдавецкая дзейнасць пачалася ў Празе з кніг Бібліі. У 1517–1519 гг. ён выдаў у пражскай друкарні 23 кнігі Старога Запавету агульным аб'ёмам каля 1200 аркушаў. Праз некалькі гадоў Скарына пераехаў у Вільню. Менавіта першая друкарня была створана ў гэтым горадзе, а яе заснавальнікам стаў Францыск Скарына, які адным з першых зразумеў вялікую гістарычную ролю друкаванай кнігі як крыніцы ведаў і асветы, сродку культурнага і навуковага прагрэсу.*

У 2-й палове XVI ст. попыт на кнігі павялічыўся ў сувязі з развіццём феадальных і грамадскіх адносін, пашырэннем Рэфармацыі і абастрэннем царкоўна-рэлігійнай барацьбы, рэалізацыяй палітычных планаў і інш. Пачалі стварацца прыватныя кнігавыдавецтвы, фундатарамі якіх былі буйнейшыя магнаты: ***Радзівілы, А. Валовіч, Р. Хадкевіч, К. Астрожскі, М. Агінскі****; шляхта:* ***Кавячынскія, Кішкі, В. Цяпінскі, Зарэцкія****; гараджане:* ***В. Гарабурда; купцы Мамонічы*** *і інш. Толькі ў Вільні ў канцы XVI–XVII стст. дзейнічалі 15 друкарняў.*

З XVII ст. інтэнсіўнае развіццё атрымала ўніяцкае кнігадрукаванне, пашырылася таксама выданне кніг лацінскім шрыфтам. У апошняй трэці XVII ст., калі беларускія землі ўвайшлі ў склад Расійскай дзяржавы, сувязі беларускага і рускага народаў узмацняліся. У пачатку XVIII ст. распачынаецца рэформа друку і кнігавыдавецкай справы. У другой палове XVIII ст. на тэрыторыі Беларусі з'явіліся выдавецтвы, якія мелі рысы

*дзяржаўных прадпрыемстваў – Магілёўская прыдворная і Гродзенская каралеўская друкарні. Да канца XVII–XVIII стст. адносіцца дзейнасць такіх друкарняў, як ўніяцкая кірыліцкая друкарня ў Супраслі, Слуцкая друкарня, Гродзенская друкарня, заснаваная **Антонам Тызенгаўзам**, Магілёўская друкарня **Станіслава Богуша-Сестранцэвіча**, Мінская губернская друкарня, Полацкая езуіцкая друкарня, Слонімская друкарня **Міхаіла Казіміра Агінскага**, Нясвіжская друкарня **Радзівілаў**.*

*Кірыліцкае кнігадрукаванне на Беларусі пасля Францыска Скарыны развіваў адзін з яго паслядоўнікаў **Сымон Будны**, гуманіст, асветнік, рэлігійны рэфарматар, філосаф, гісторык, паэт, адзін з заснавальнікаў Нясвіжскай друкарні, дзе выйшлі яго кнігі на старабеларускай мове.*

*Культурна-асветніцкія традыцыі Францыска Скарыны працягнуў беларускі шляхціч **Васіль Цяпінскі**, пісьменнік, перакладчык на беларускую мову Новага Запавету (Евангелля), кнігавыдавец.*

*Важнае месца ў гісторыі беларускага кнігадрукавання займае дзейнасць друкара і мастака **Пятра Мсціслаўца**. У 1574 годзе ў Вільні Пятром Мсціслаўцам на сродкі магілёўскіх купцоў Мамонічаў была заснавана друкарня Мамонічаў.*

*У 1612–1629 гг. у мястэчку Любча (Навагрудскі павет) актыўна дзейнічала буйнейшая рэфармацыйная друкарня на Беларусі пад кіраўніцтвам **Пятра Бластуса Кміты**. У яе дзейнасці атрымалі далейшае развіццё асветніцкія, мастацкія і паліграфічныя традыцыі Ф. Скарыны.*

*У 1630 г. пад Оршай пачала сваю дзейнасць Куцеінская друкарня. Заснаваў яе беларускі друкар і асветнік **Спірыдон Собаль**.*

Асаблівасцю беларускага кнігадрукавання ў XVI-XVIII стст. быў шматмоўны і шматканфесійны характар. Кнігі выпускаліся на старабеларускай, царкоўнаславянскай, польскай, лацінскай, французскай, нямецкай і іншых мовах кірылічным і лацінскім шрыфтамі. Яны адлюстроўвалі ўсе бакі жыцця беларускага народа, аказвалі значны ўплыў на станаўленне і развіццё нацыянальнай культуры.

З гісторыяй кнігадрукавання Беларусі цесна звязаны фарміраванне беларускай народнасці, развіццё нацыянальнай культуры, адукацыі, навукі, зараджэнне культурных і навучных сувязей з іншымі краінамі[1].

*Знамянальная дата **500-годдзя беларускага кнігадрукавання** ўключана ў каляндар памятных дат ЮНЕСКА і шырока адзначаецца у 2017 г. у Беларусі і многіх краінах свету.*

Рэспубліканскі арганізацыйны камітэт распрацаваў комплексную праграму юбілейных мерапрыемстваў.

[1] ***Матэрыял з крыніц:*** *Суша, А. А. Кнігадрукаванне / А. А. Суша // Культура Беларусі : энцыклапедыя : в 6 т. / рэдкал.: У. Ю. Аляксандраў (гал. рэд.) [і інш.]. – Мінск, 2013. – Т. 4. – С. 507–509.; З гісторыі беларускага кнігадрукавання (1517 г. – XVIII ст.) / склад. Г. В. Брага ; рэд. К. Д. Варанько // Новыя кнігі: па старонках беларускага друку : бібліягр. бюл. / склад.: Г. В. Брага, І. В. Нарчук. – Мінск, 2017. – № 4. – С. 1–16. – (Дадатак).*

У рамках падрыхтоўкі і правядзення святкавання значнай падзеі цэнтр бібліятэчнай работы і медыярэсурсаў Мінскага абласнога інстытута адукацыі падрыхтаваў бібліяграфічны спіс дакументаў, прысвечаны гісторыі беларускага кнігадрукавання. Інфармацыя, прадстаўленая ў ім, прызначана бібліятэчным работнікам, настаўнікам, вучням, а таксама тым, хто цікавіцца мінулым нашай краіны.

ЛІТАРАТУРА

1. Агіевіч, У. У. **Імя і справа Скарыны** : *у чыіх руках спадчына* / У. У. Агіевіч. – Мінск : Беларуская навука, 2002. – 319 с.

2. Арлоў, У. А. **Таямніцы полацкай гісторыі** / У. А. Арлоў. – Мінск : Папуры, 2008. – 607 с. : іл.

3. **Асветнікі зямлі Беларускай** : *X - пачатак XX ст.* : энцыкл. давед. / рэдкал.: Г. П. Пашкоў (гал. рэд.) [і інш.]. – Мінск : БелЭн, 2006. – 496 с.

4. Батвіннік, М. Б. **Азбука на ўсе часы** / М. Б. Батвіннік. – Мінск : Беларуская навука, 2003. – 288 с.

5. **Белорусский просветитель Франциск Скорина и начало книгопечатания в Белоруссии и Литве** / редкол.: А. А. Сидоров (пред.) [и др.]. – М. : Наука, 1979. – 279 с.

6. Бирюкова, Л. М. **Слава тебе, святой свет преподобной Евфросинии Полоцкой!** : пособие для педагогов и воспитателей общеобразоват. шк. / Л. М. Бирюкова. – Минск : Беларусь, 2003. – 111 с. : ил.

7. Брага, С. **Пытаньне імя доктара Скарыны ў сьвятле актаў і літаратуры** / С. Брага ; Беларускі інстытут навукі і мастацтва. – New York; Munchen, 1967. – 38 с. – (У 450-я ўгодкі беларускага друку).

8. Бярозкіна, Н. Ю. **Гісторыя кнігадрукавання Беларусі (XVI - пачатак XX ст.)** / Н. Ю. Бярозкіна. – Мінск : Беларуская навука, 1998. – 199 с.

9. Варанько, К. Д. **Асветнік Пятроўскай эпохі :** *да 360-годдзя з дня нараджэння І. Ф. Капіевіча (1651-1714), асветніка, перакладчыка, выдаўца, літаратара* / К. Д. Варанько // Адукацыя і выхаванне. – 2011. – № 7. – С. 68–71.

10. Варанько, К. Д. **Да 500-годдзя беларускага і ўсходнеславянскага кнігадрукавання** / К. Д. Варанько // Адукацыя і выхаванне. – 2017. – № 6. – С. 68–71.

11. Варанько, К. Д. **Да 525-годдзя з дня нараджэння Ф. Скарыны (1490?–1551?)** / К. Д. Варанько // Адукацыя і выхаванне. – 2015. – № 9. – С. 72–75.

12. Варанько, К. **1050 гадоў з дня нараджэння полацкай князёўны, асветніцы Рагнеды Рагвалодаўны (960(7)–1000)** / К. Варанько // Гісторыя: праблемы выкладання. – 2010. – № 10. – С. 60–61.

13. Варанько, К. Д. **У гонар князя К. К. Астрожскага (1526 (ці 1524, 1527?) – 1608), славутага грамадскага дзеяча і асветніка** / К. Д. Варанько // Чалавек. Грамадства. Свет. – 2009. – № 3. – С. 51–53.

14. Волк, А. А. **Книгоиздательское дело в Белоруссии** : *исторический очерк* / А. А. Волк, А. А. Ракович. – Минск : БГУ, 1977. – 280 с.

15. **Вялікія і славутыя людзі беларускай зямлі** : для мал. і сярэд. шк. узросту / склад. І. Б. Клепікаў. – Мінск : Беларуская Энцыклапедыя, 2010. – 303 с. – (Школьная бібліятэка).

16. Галенчанка, Г. Я. **Васіль Цяпінскі - паслядоўнік скарынінскай справы** / Г. Я. Галенчанка // 450 год беларускага кнігадрукавання / рэдкал.: К. К. Атраховіч (Кандрат Крапіва) [і інш.]. – Мінск, 1968. – С. 171–178.

17. Галенчанка, Г. Я. **Францыск Скарына – беларускі і ўсходнеславянскі першадрукар** / Г. Я. Галенчанка. – Мінск : Навука і тэхніка, 1993. – 280 с. : іл.

18. Галуза, Г. М. **Гісторыя, мова, літаратура: Францыск Скарына** / Г. М. Галуза, Ю. У. Саматыга, Я. Г. Луферчык // Народная асвета. – 2011. – № 7. – С. 35–36.

19. Гісторыя беларускай кнігі : у 2 т. / пад агул. рэд. М. В. Нікалаева. – Мінск, 2009. – Т. 1 : **Кніжная культура Вялікага Княства Літоўскага. –** 423 с.

20. Гордун, С. **Преподобная Евфросиния Полоцкая - слава земли белорусской** / С. Гордун // Адукацыя і выхаванне. – 2010. – № 6. – С. 75–79.

21. Казбярук, У. **Францішак Скарына** : *навук.-папул. нарыс* / У. Казбярук. – Мінск : Мастацкая літаратура, 2003. – 174 с.

22. Касцюк, М. **Францыск і яго эпоха** / М. Касцюк // Беларуская думка. – 2017. – № 1. – С. 72–75.

23. Киреева, Г. В. **Издания Спиридона Соболя в книжных собраниях Беларуси** / Г. В. Киреев // Беларуская кніга ў кантэксце сусветнай кніжнай культуры : зб. навук. арт. : у 2 ч. / М-ва культуры Рэсп. Беларусь, Беларус. дзярж. ун-т культуры і мастацтваў ; [склад.: Т. А. Дзем'яновіч, Л. І. Доўнар, Т. А. Самайлюк]. – Мінск, 2006. – Ч. 1. – С. 105–110.

24. Клімаў, І. **Асветніцкія і духоўныя традыцыі Скарынавай кнігі** / І. Клімаў // Маладосць. – 2017. – № 1. – С. 144–159. – (Да 500-годдзя беларускага кнігадрукавання).

25. Клышка, А. **Францыск Скарына, альбо Як да нас прыйшла кніга** / А. Клышка. – Мінск : Беларусь, 2016. – 199 с.

26. **Кнігадрукаванне** // Вялікае княства Літоўскае : энцыклапедыя : у 2 т. / рэдкал.: Г. П. Пашкоў (гал. рэд.) [і інш.]. – Мінск, 2006. – Т. 2. – С. 112–114.

27. Лабынцаў, Ю. **Пачатае Скарынам** / Ю. Лабынцаў. – Мінск : Мастацкая літаратура, 1990. – 333 с.

28. Лабынцаў, Ю. **Скарынаўскі каляндар** / Ю. Лабынцаў. – 2-е выд. – Мінск : Мастацкая літаратура, 1990. – 183 с., [1] л. партр., *у кнізе таксама:* ***Эклезіяст, або Саборнік у перакладзе і выданні Францыска Скарыны***. – ***факсімільнае выданне***. – Прага, **1518**. – 35 с. : іл.

29. Ластоўскі, В. **Гісторыя беларускай (крыўскай) кнігі** / В. Ластоўскі ; прадм. А. Сушы. – ***Факсімільнае выданне***. – Мінск : Мастацкая літаратура, 2012. – 814 с.

30. Марціновіч, А. А. **Зерне да зерня: гісторыя ў асобах** : эсэ, нарысы / А. А. Марціновіч. – Мінск : Юнацтва, 1996. – 366 с.

31. Марціновіч, А. А. **Святая Еўфрасіння, альбо Адкуль ёсць, пайшла Полацкая зямля** / А. А. Марціновіч. – Мінск : Беларусь, 2008. – 111 с.

32. Мельнікаў, А. А. **Кірыл, епіскап Тураўскі: жыццё, спадчына, светапогляд** / А. А. Мельнікаў ; Акадэмія навук Беларусі, Ін-т літаратуры імя Янкі Купалы. – Мінск : Беларуская навука, 1997. – 462 с.

33. **Мсціславец Пётр** // Вялікае княства Літоўскае : энцыклапедыя : у 2 т. / рэдкал.: Г. П. Пашкоў (гал. рэд.) [і інш.]. – Мінск, 2006. – Т. 2. – С. 320.

34. **Мысліцелі і асветнікі Беларусі** : *X-XIX ст.* : энцыкл. давед. / склад. Г. А. Маслыка ; маст. Э. Э. Жакевіч. – Мінск : Беларуская Энцыклапедыя, 1995. – 671 с. : іл.

35. Мяснікоў, А. **Спірыдон Собаль (год нараджэння невядомы - каля 1645): Еўропа чытала яго «Буквар»** / А. Мяснікоў // Сто асоб беларускай гісторыі : гістарычныя партрэты / А. Мяснікоў. – Мінск, 2008. – С. 73–76.

36. Наркевіч, Н. **Мастацтва афармлення кнігі металічнымі аздобамі на Беларусі ў XIV-XVIII стст.** / Н. Наркевіч // Роднае слова. – 2015. – № 4. – С. 76–79.

37. Новік, М. **Залаты век Берасцейскай друкарні** / М. Новік // Роднае слова. – 2009. – № 8. – С. 66–69.

38. **Падарожная кніжка Скарыны** : *зб., прысвеч. 500-годдзю першадрукара* : для сярэд. і ст. шк. узросту / уклад.: С. Панізнік, В. Дышыневіч. – Мінск : Юнацтва, 1990. – 326 с. : іл.

39. Парэцкі, Я. І. **Развіццё Сымонам Будным асветніцкіх ідэй Ф. Скарыны** / Я. І. Парэцкі // 450 год беларускага кнігадрукавання / рэдкал.: К. К. Атраховіч (Кандрат Крапіва) [і інш.]. – Мінск, 1968. – С. 229–244.

40. Парэцкі, Я. І. **Сымон Будны** : *[мысліцель Беларусі XVI в.]* / Я. І. Парэцкі. – Мінск : БДУ, 1975. – 168 с.

41. Прашковіч, М. І. **Культурна-асветніцкая роля друкарні Мамонічаў** / М. І. Прашковіч // 450 год беларускага кнігадрукавання / рэдкал.: К. К. Атраховіч (Кандрат Крапіва) [і інш.]. – Мінск, 1968. – С. 155–169.

42. Парэцкі, Я. І. **Сымон Будны** / Я. І. Парэцкі. – Мінск : БДУ, 1975. – 168 с.

43. Новік, М. **Залаты век берасцейскай друкарні** / М. Новік // Роднае слова. – 2009. – № 8. – С. 66–69.

44. Скарына, Ф. **Выбраныя творы** / Ф. Скарына. – Мінск : Беларуская навука, 2008. – 110 с.

45. **Слаўны сын Беларусі** : *кніга пра Скарыну* / уклад. С. С. Панізнік. – Мінск : Юнацтва, 1994. – 254 с.

46. Суша, А. **Кніжная спадчына Беларусі ў зборах Нацыянальнай бібліятэкі Беларусі** / А. Суша // Беларускі гістарычны часопіс. – 2012. – № 12. – С. 8–13.

47. Суша, А. **Францыск Скарына** : у 3 ч. / А. Суша. – Мінск : Беларуская энцыклапедыя імя П. Броўкі, 2016. – Ч. 1-3. – (Беларуская дзіцячая энцыклапедыя).

48. **Франциск Скорина - белорусский гуманист, просветитель, первопечатник** / редкол.: М. Б. Ботвинник (отв. ред.) [и др.]. – Минск : Вышэйшая школа, 1989. – 206 с. : ил.

49. **Франциск Скорина и его время** : энцикл. справ. / редкол.: И. П. Шамякин (гл. ред.) [и др.]. – Мінск : Беларуская Энцыклапедыя, 1990. – 631 с. : ил., 1 л. карт.

50. **Францыск Скарына. Са славутага горада Полацка** / [уклад і прадм. А. А. Сушы ; маст. афарм. і дызайн У. Свентахоўскага]. – Мінск : Мастацкая літаратура, 2017. – 322, [1] с. : іл., каляр. іл., партр., ***факсім***.

51. Цітоў, А. К. **Шляхамі Францыска Скарыны** = Дорогами Франциска Скорины = Francysk Skaryna’s Life Paths / А. К. Цітоў ; [пер. на англ. мову А. Ч. Забэла]. – Мінск : Народная асвета, 2016. – 135 с. : каляр. фат., іл. – (Да 500-годдзя беларускага кнігадрукавання).

52. Чамярыцкі, В. А. **Загадкавыя кніжныя знакі Францыска Скарыны** / В. А. Чамярыцкі // Роднае слова. – 2016. – № 7. – С. 3–6.

53. Чаропка, В. К. **Лёсы ў гісторыі** / В. К. Чаропка. – Мінск : Беларусь, 2005. – 559 с.

54. Шматаў, В. Ф. **Выданні друкарні Мамонічаў** / В. Шматаў // Мастацтва беларускіх старадрукаў XVI-XVIII стст. / В. Ф. Шматаў ; НАН Беларусі, Ін-т мастацтва, этнаграфіі і фальклору, Беларус. рэсп. фундам. дservлед. – Мінск, 2000. – С. 61.

55. Шматаў, В. Ф. **Выданні Нясвіжскай друкарні і друкарні Васіля Цяпінскага** / В. Шматаў // Мастацтва беларускіх старадрукаў XVI-XVIII стст. / В. Ф. Шматаў ; НАН Беларусі, Ін-т мастацтва, этнаграфіі і фальклору, Беларус. рэсп. фундам. даслед. – Мінск, 2000. – С. 55–57.

56. Шматов, В. Ф. **Искусство книги Франциска Скорины** / В. Ф. Шматов. – М. : Книга, 1990. – 205 с.

57. Шматаў, В. Ф. **Мастацтва беларускіх старадрукаў, XVI-XVIII стст.** / В. Ф. Шматаў ; НАН Беларусі, Ін-т мастацтваў, этнаграфіі і фальклору, Беларус. рэсп. фонд фундам. дaслед. – Мінск : Тэхналогія, 2000. – 129 [2] с., [20] л. іл.
58. Яршоў, І. А. **Куцеінскі «Буквар» Спірыдона Собаля** / І. А. Яршоў // Адукацыя на Віцебшчыне: гісторыя і сучаснасць : матэрыялы рэсп. навук. канф., Віцебск, 30-31 сакавіка 2010 г. / рэдкал.: В. У. Акуневіч (адк. рэд.) [і інш.]. – Віцебск, 2010. – С. 23–26.

ІНТЭРНЭТ-РЭСУРСЫ

1. WEB-сайт Минского областного института развития образования, страничка центра медиаресурсов и библиотечной работы

500 гадоў беларускаму кнігадрукаванню
ПЛАН мерапрыемстваў па падрыхтоўцы і правядзенні святкавання 500-годдзя беларускага кнігадрукавання
Интернет-ресурс «Книга Беларуси XIV – XVIII веков» Национальной библиотеки Беларуси
Культурно-информационные мероприятия:

- Акция «Полезное лето в библиотеке», 24 июля – 30 августа 2017 года, Минский областной институт развития образования
- Благотворительная акция «Книга – источник мудрости, знаний и науки...»
- Спецпроект БЕЛТА: 500 лет истории белорусского книгопечатания
- Выставка «Книга книг», приуроченная к 500-летию Библии Франциска Скорины и Дню православной книги, 10 марта – 10 апреля 2017 г. (музей книги Национальной библиотеки Беларуси)
- День православной книги в Национальной библиотеке Беларуси, в рамках 500-летия белорусского и восточнославянского книгопечатания, 10 марта 2017 г.
- Экспресс-курс «От книги рукописной – к печатной»: музейные занятия Национальной Библиотеки Беларуси для школьников 1-10 классов

- Марафон мастер-классов по популяризации книжной культуры для специалистов библиотек и музеев. Национальная библиотека Беларуси (27-28 апреля 2017 года)
- Музычны і культуралагічны праект Белдзяржфілармоніі прысвечаны 500-годдзю беларускай Біблії і кнігадрукавання

Музеи:

- МУЗЕЙ БЕЛОРУССКОГО КНИГОПЕЧАТАНИЯ Национального Полоцкого историко-культурного музея-заповедника (Республика Беларусь, Витебская область, г. Полоцк)
- МУЗЕЙ КНИГИ Национальной библиотеки Беларуси (Республика Беларусь, г.Минск)

2. Цікавыя факты жыцця славутага асветніка Беларусі Францыска Скарыны (CTVBY)

3. ВидеоЭнциклопедия – Франциск Скорина (Белтелерадиокомпания)

4. Францыск Скарына. Чалавек свету (фільм Алега Лукашэвіча, створаны ў межах міжнароднага арт-праекта "Дарогамі Скарыны з Белгазпрамбанкам" да 500-годдзя беларускага кнігадрукавання, 2017 г.)